

Bl. Odorik z Pordenone

(† 14. ledna 1331)

PhDr. Vladimír Liščák, CSc.
Orientální ústav AV ČR, v.v.i.

Kdo byl bl. Odorik?

- Františkánský řeholník, známý mimo jiné pod jmény **bratr Oldřich (Čech) z Furlanska, Odorik z Pordenone, Odorik z Udine atd.**
- Narodil se pravděpodobně mezi lety 1280 a 1286 v sv. Itálii, na historickém území Furlanska (latinsky *Forum Iulii*, italsky *Friuli*) – v Odorikově době součást Akvilejského patriarchátu (*Patria del Friuli*), dnes je částí Autonomního kraje Furlansko-Julské Benátsko (italsky *Friuli-Venezia Giulia*).
- V letech 1316/18–1330 vykonal cestu do „**východních krajů**“ (*ad partes Orientales*), jak se obvykle v jeho době nazývaly oblasti na východ od Evropy.

Kdo byl bl. Odorik?

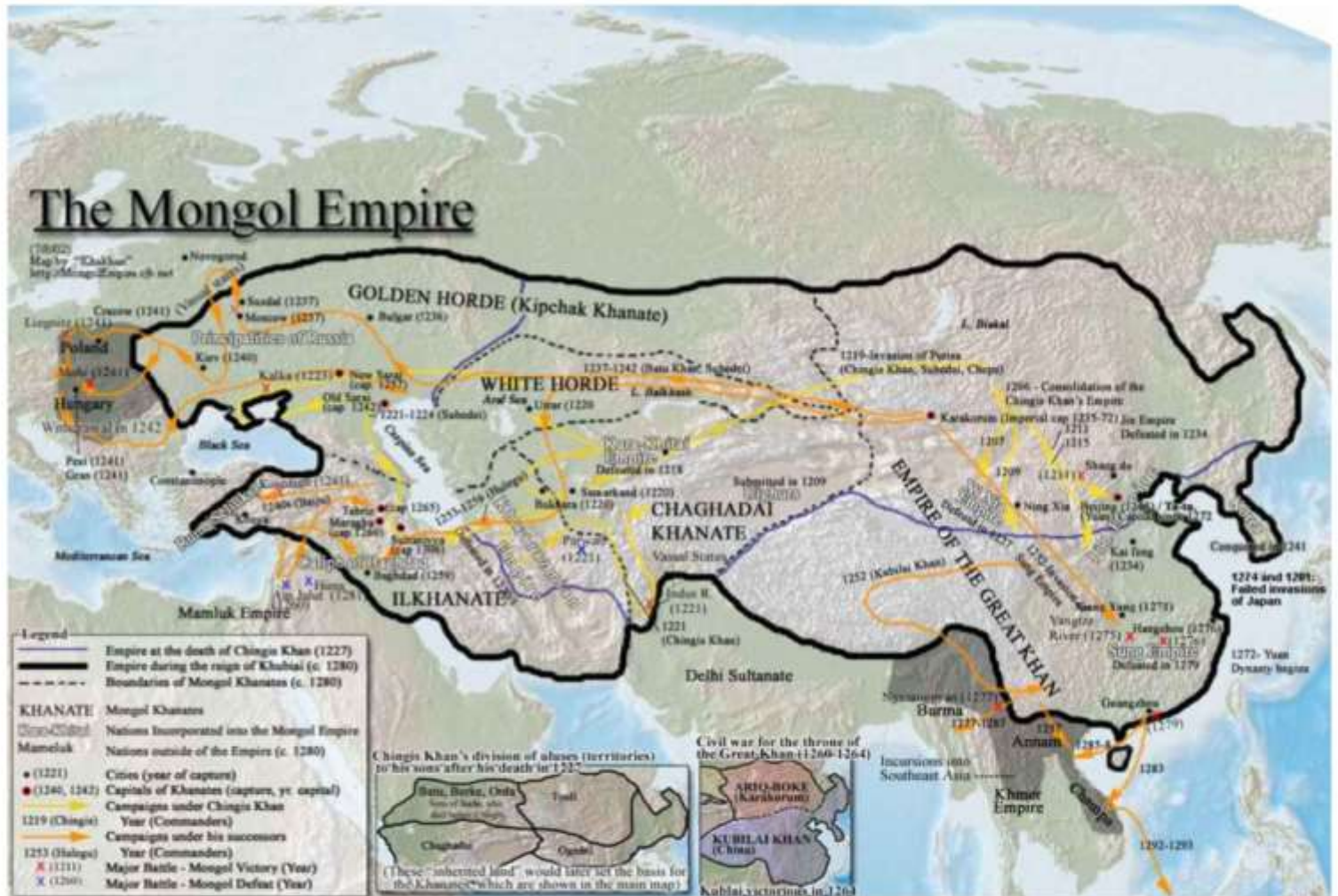
- Na rozdíl od cestopisů **Marka Pola** a **tzv. Jana Mandevily**, jejichž české překlady známe již z 15. století
- české vydání u nás téměř zapomenutého cestopisu tohoto „českého Marka Pola“ však vyšlo poprvé až před půlstoletím.
 - GEL, František – KOCOUREK, Rostislav (překl.). *Bratr Oldřich, Čech, z Furlanska. Popis východních krajů světa.* Praha: Lidová demokracie 1962.
 - Nové vydání: GEL, František – KOCOUREK, Rostislav (překl.). *Bl. Oldřich, Čech z Pordenone: Cesta do říše Velkého chána (1316–1330). Popis východních krajů světa.* Praha: Nakladatelství Kvasnička & Hampl 1998.

Mongolská Čína a Evropa

- Odorik v Číně pobýval ve dvacátých letech 14. století, tedy v období rozmachu **mongolské dynastie Jüan** (1271–1368)
- Evropa, která se díky mongolským výbojům na počátku 13. století dostala do užšího styku s Východem, si žádala stále nové informace.
- Ty dodávali vyslanci evropských panovníků a papežů k mongolskému dvoru, nejprve na území dnešního Mongolska, později v mongolské Číně.
- Z počátku přicházeli do hlavního města mongolských chánů po souši a vraceli se po moři, Odorik jako jeden z prvních cestoval opačně – do Číny připlul přes Indii a jihovýchodní Asii od jihu a vracel se po souši.

Mongolská říše ve 13. století

Mongolská říše a Evropa

- Řada vyslanců do Mongolské říše zanechala **poutavé popisy** národů a míst, která navštívili.
- Orientovat se v dílech středověkých cestovatelů je však velmi obtížné.
- Některá z nich kolovala v množství rukopisů, do nichž jejich opisovači či redaktoři a nezdědka i překladatelé vkládali své vlastní myšlenky a postřehy.
- To se týká především cestopisů **Marka Pola** (téměř 200 známých rukopisů), **Odorika** (kolem 130 rukopisů) a **tzv. Jana Mandevily** (na 300 rukopisů).
- Situaci komplikuje i skutečnost, že původní, nejstarší texty se zpravidla nedochovaly.

Mongolská Čína a Evropa

- Středověké evropské texty věnují velký prostor popisu Číny jako **země měst**.
- Dá se z nich také většinou poznat, odkud jejich autor, či redaktor nebo opisovač pocházel.
- **Italské texty** přirovnávají čínská města k italským, **francouzské** k francouzským a **německé** k německým.
- V centru pozornosti středověkého člověka bylo přirozeně náboženství, které bylo v podstatě také jedním z mála rysů čínské kultury, který středověký Evropan zaznamenal.

Cestopisy

- Cestopisné texty ze středověku také obsahují **vyprávěné příběhy**, které zpestřují suchý popis.
- Nežřídka jsou tyto příběhy doplněny později z již existujících prací. Například **Ramusiovy edice** různých cestopisů, včetně Odorikova, jsou těchto čtenářsky atraktivních dodatků plny.
 - **Giovan Battista Ramusio** (* 20. července 1485 v Trevisu; † 10. července 1557 v Padově) byl italský humanista, historik a geograf, především však vydavatel celé řady cestopisů, které byly shrnuty do monumentálního mnohasvazkového díla *Delle Navigazioni e Viaggi*.

Cestopisy

- Kromě toho u některých z těchto textů, zejména u Odorikova cestopisu, můžeme pozorovat jev, který například Nicholas Koss z tchajwanské katolické univerzity Fu-žen nazývá „**composite authorship**“ (kompozitní, sdružené autorství).
- Např. v Odorikově cestopisu najdeme jednak obrazy Číny zprostředkované historickým Odorikem, jednak obrazy dodané editory, které jsou spíše více méně **zkreslenou představou** než převyprávěním Odorikova textu.

Odorikův životopis

- Přestože Odorik bezesporu patří mezi významné postavy středověkých dějin, o jeho biografických datech mnoho nevíme.
- Tajemstvím je zahaleno datum jeho narození a první dvě desetiletí jeho života.
- Řada autorů ho považuje za „Čecha“, přestože jako **Boemus** je označen pouze v jediném rukopise ([Lat. 2584 v Bibliothèque Nationale de France v Paříži](#)).

Odorikův životopis

- Italové ho většinou považují za Itala a označují ho již někdy od 16. století příjmením **Mattiussi** (pod jeho latinskou podobou **Matthiussi** je zapsán i v seznamu světců).
- Slovinci ho zase považují za Slovince, protože území Furlanska bylo již od středověku (od 8. století) obýváno předky dnešních Slovinců.

Odorikův životopis

- **Odorikův vzhled** charakterizoval zejména rozdělený plnovous, tak jak ho známe z nejstarších vyobrazení: na jeho vlastním náhrobku z let 1331 nebo 1332 (nyní v kostele Panny Marie Karmelské v Udine) a na fresce v kostele sv. Františka (*Chiesa di San Francesco*) v Cividale del Friuli ze stejné doby.
- Toto vyobrazení pak převzali i všichni pozdější umělci, malíři fresek i ilustrátoři tištěných vydání Odorikova cestopisu.

Odorikův vzhled

- „*Supradictus autem frater Odoricus communis erat stature, propter acerbitatem vite pallidus in vultu, barba longa pendente bifurcate, coloris inter claucum et rubeum, in qua aliqui pili caniti erant; vita sanctus, oratione plenus, loquela placidus, gestu humillimus.*“
- Řečený pak bratr Odorik byl běžné postavy, v důsledku asketického života bledé tváře, s dlouhým vousem rozděleným do dvou pramenů, rezaté barvy s některými nitkami šedivými; svým životem byl svatý, pln výmluvnosti, klidného projevu, pokorný ve svých činech.
 - Tuto slovní Odorikovu charakteristiku najdeme pouze ve dvou rukopisech jeho cestopisu, uložených dnes v klášteře v rakouském Klosterneuburgu.

Odorikův vzhled

Odorikův náhrobek v Udine

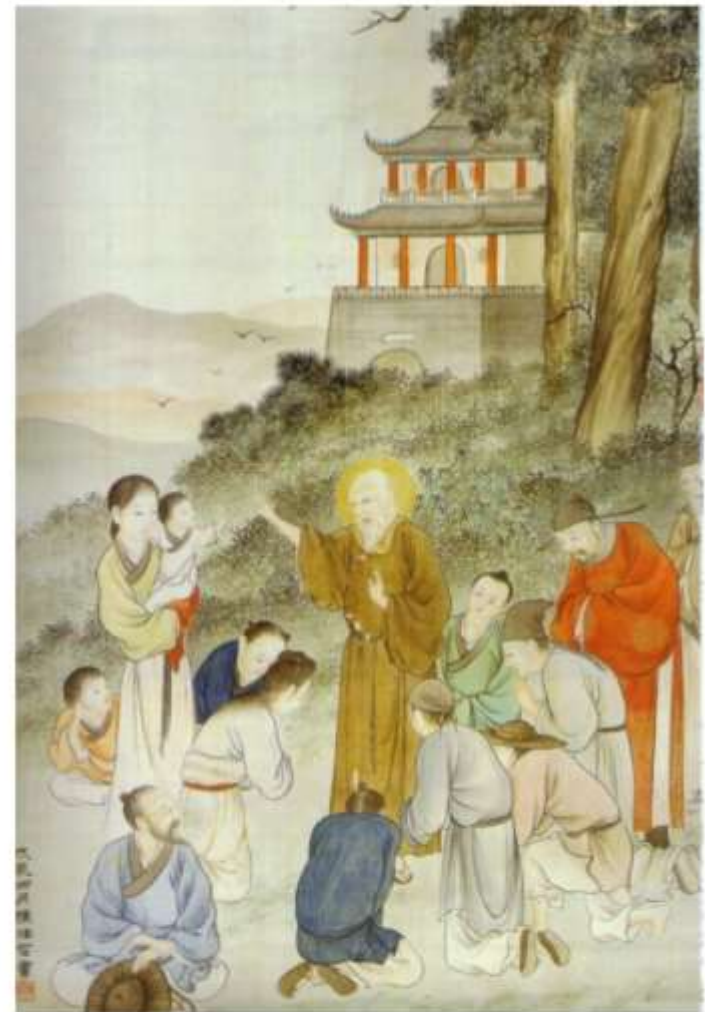

Obraz v Udine.

Odorikův vzhled

Odorikův životopis ze
17. století

Odorik jako světec v pojetí
moderního čínského umělce.

Odorikův životopis

- Prameny se shodují v tom, že se Odorik narodil v Pordenone, respektive v blízké vesnici Villanova (dnes Villanova di Pordenone), ve Furlansku v severovýchodní Itálii.
- Dosud zde místní lidé mluví vlastním jazykem, **furlanštinou**, kterou snad mluvil i Odorik.
- Datum Odorikova narození není z pramenů známo – uvádí se v rozmezí let 1265 až 1286.
- Snad nejstarším archivním dokladem o Odorikovi z Pordenone je notářský zápis z 9. února 1296, kde je zmíněn **Odorlicus puer fratrum Minorum** (Odorik, chlapec [z řádu] Menších bratří).

Odorikův životopis

Údajný Odorikův rodný domek ve Villanově.

Odorikova socha před kostelem sv. Ulderika ve Villanově.

Odorikův životopis

- Skoupé historické prameny uvádějí, že Odorik byl **synem jednoho z žoldnéřů** českého krále Přemysla Otakara II. (vládl 1253–1278), kteří byli posádkou právě v Pordenone.
- Uvádí tak např. anonymní lubenský kronikář (*Anonymus Leobiensis*), který konstatuje, že Odorikův otec byl „**nájemný voják Otakara, krále českého**“ (*mercenarius Ottacari, regis Bohemiæ*).

Odorikův životopis

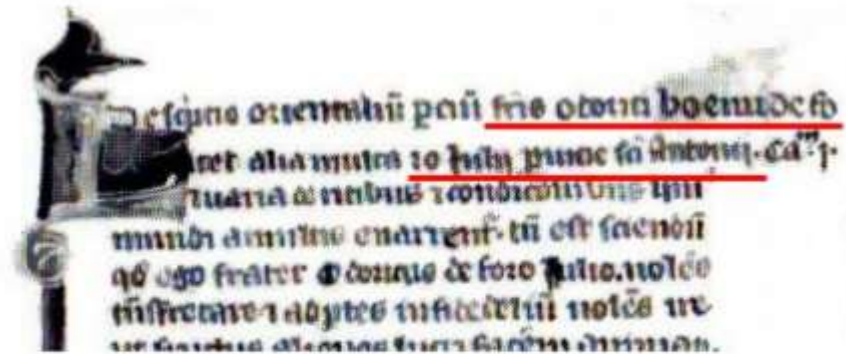

- Korutanský historik **Jan z Viktrinku** (*Johannes abbas Victoriensis, Johannes de Victoria, Johann von Viktring*, mezi 1270 a 1280 až 1347) uváděl, že Odorik pocházel „**ze zůstavších potomků těch, jež druhdy král Otakar při [městě] Pordenone k obraně určil**“.
- Kdo byli oni „**zůstavší potomci**“? Na jiném místě Jan z Viktrinku uvádí, že Otakarovo vojsko tvořili Češi, neboť Přemysl Otakar II. se stal pánem Pordenone na přelomu let 1269 a 1270.

Byl Odorik Čech?

- Až na jediný rukopis ([Bibliothèque Nationale de France, Lat. 2584](#)) se žádný jiný z dochovaných rukopisů o Odorikově „češství“ nezmiňuje.
- Označení Odorik Čech (*Odoricus Boemus*) se vyskytuje pouze v titulu (*Descriptio orientalium partium fratris Odorici Boemi de foro Julii provincie Sancti Antonii*) a v závěrečné kapitole, kde je uvedeno „*Ego frater Odoricus Boemus de foro Julii provincie sancti Antonii...*“ (Já bratr Odorik Čech z Furlanska, provincie svatého Antonína...)

Byl Odorik Čech?

- Jméno Odorikova otce neznáme, ani si nejsme jisti jeho „národností“.
- Až poměrně pozdní tradice uvádí, že Odorik pocházel z rodiny Mattiussi, původem z Pordenone.
- Sám Odorik příjmení Mattiussi však nepoužíval a neobjevuje se ani v dobových dokumentech.
- Nicméně o jistém vztahu Odorika k Čechám může svědčit i fakt, že nejméně tři latinské verze rukopisu jeho cestopisu **vznikly v Praze**.

Byl Odorik Čech?

- Až o několik století později se Mattiussiové z Villanovy začali považovat za jeho potomky. Italští autoři uvádějí, že se jedná o **příjmení typicky furlanské** (*un cognome tipicamente friulano*), které snad může být překladem českého příjmení (snad tedy Odorik Matúšův?).

Vstup do Řádu

- Když se Odorik rozhodl vstoupit do **řádu Menších bratří** čili františkánského řádu, v oblasti byly v té době františkánské kláštery v Gorici, Udine, Gemoně, Polcenigu, Portogruaru a Sacile.
- Odorik zamířil do Udine a vstoupil do kláštera sv. Františka.
- Odorikovi životopisci potvrzují, že do Řádu vstoupil, jakmile mu to dovolily kanonické zákony. Obecně se shodují na tom, že to bylo v útlém věku, což mohlo být podle různých nařízení **mezi 14 a 18 lety**.

Vstup do Řádu

Klášter sv. Františka v Udine

Vstup do Řádu

- Poté, co dokončil studia v udinském konventu, byl Odorik vysvěcen na kněze a věnoval se apoštolské činnosti.
- Kněžský úřad vykonával ve složité politické situaci roztržitého Furlanska.
- S apoštolskou činností Odorik spojil volbu zjevně protichůdnou, stát se (po vzoru sv. Františka) poustevníkem.
- Tuto volbu zdůrazňují různé dobové zprávy. Luke Wadding např. uvádí: „*Se svolením svého ministra-provinciála se uchýlil do samoty, kde vedl osamělý život po dlouhý čas.*“

Vstup do Řádu

- Existují však pochybnosti o tom, že by Odorik získal od svého provinciála či kustoda povolení žít skutečný život poustevníka.
- Uvažuje se rovněž o přítomnosti Odorika v některém z **malých klášterů**, jež furlanští hradní pánové zřizovali při svých hradech na znamení zbožnosti a ve snaze vykoupit se ze svých hříchů.
- Takovéto malé kláštery vznikly například v Castello Porpetto (psáno též Castelporpetto), San Daniele, Collalto, Villalta a přetrvaly až do 17. století.

První misijní cesta

- Po skončení údajného poustevnického života působil Odorik spolu s dalšími františkány jako misionář v Arménii, mongolské části Ruska (Kypčacký chanát, též Zlatá horda, v jižním Rusku) a přilehlých východních oblastech, kde pracoval i jako tlumočnick jistého Konráda z Pegau (*Conradus de Pigan*), apoštolského vikáře pro „**severní Tatarsko**“.
- „Severní Tatarsko“ byla jedna z františkánských vikarií na území Mongolské říše.

První misijní cesta

- Na své první misijní cestě, která probíhala přibližně v letech 1296 až 1310 nebo 1300 až 1314, se zřejmě naučil několika asijským jazykům.
- To Odorika předurčilo k významné cestě do východní Asie.
- V této době měl pravděpodobně i možnost navštívit Svatou zemi.

Odorikova cesta do Číny

- Věhlas Odorikovi přinesla jeho cesta na Východ v první polovině 14. století a misionářské působení v Číně v období mongolské dynastie Jüan (1271–1368).
- Tuto cestu popsal ve zprávě, známé obecně pod latinskými názvy *Relatio* či *Itinerarium*.
- Je to jeden z nejzajímavějších popisů cesty do východní Asie, jež se nám ze středověku dochovaly. Jeho popularita byla srovnatelná s cestopisem Marka Pola nebo fiktivním cestopisem tzv. Jana Mandevily.

Odorikova cesta do Číny

- Kardinál Celso Costantini v roce 1946 napsal:
„Popisy Číny, jež podali Marco Polo a bl. Odorik z Pordenone, jsou stále živé, neboť zažili Čínu stabilní a stejnorodou, jakoby nehnutou, což v neklidných dějinách Západu nemá obdoby.“
 - Celso Benigno Luigi Costantini (1876–1958), kardinálem od roku 1953, byl znám svým zaujetím pro Čínu, její historii a kulturu. V roce 1922 se stal prvním zástupcem Vatikánu (*Delegato Apostolico*) v Číně, roku 1924 dal podnět k prvnímu čínskému koncilu (*Concilium Sinense*), konanému v Šanghaji.

Odorikova cesta do Číny

- Odorik odejel na Východ zřejmě bez oficiálního pověření, což bylo na tehdejší dobu nezvyklé, a také na rozdíl od ostatních františkánů mluvil málo – nebo téměř nic – o své misionářské činnosti.
- Většinou se v jeho cestopise uvádí, že na Východ odejel *„chtěje projít kraji nevěřících, abych získal žeň nějakých duší“*. To je také jediná (snad autentická?) zmínka o jeho misionářské činnosti.

Odorikova cesta do Číny

- Podle určitých náznaků měl Odorik pověření od papeže **Jana XXII.** (papežem 1316–1334), což se zdá logické, protože odcházel na začátku jeho pontifikátu.
- V textu převážné většiny cestopisů na konkrétní údaj nenarazíme. Tuto skutečnost naznačují pouze francouzské rukopisy.
- Úvodní ilustrace v nádherně iluminovaném rukopise **Fr. 2810 v Bibliothèque Nationale de France v Paříži** zachycuje Odorika se společníkem před papežem Janem XXII.

Odorikova cesta do Číny

Odorik přebírá od papeže Jana XXII. pověření k cestě na Východ.

Odjezd do Číny

- Existují různé verze data Odorikova odjezdu do Číny.
- Podle různých pramenů cesta trvala mezi dvanácti a šestnácti lety, a proto se její počátek klade obvykle mezi roky 1314 a 1318.
- Z Udine pravděpodobně zamířil nejprve do sídla provinciála, kláštera sv. Antonína (*convento del Santo*) v Padově, kde se měl zřejmě setkat s dalšími misionáři.
- Nevíme, kolik jich bylo; jeden dokument z roku 1331 zmiňuje jako **Odorikova společníka** jistého bratra Jakuba z Irska (*frater Jacobus de [H]ibernia*).
- Doprovázel ho snad i sluha (*famulus*), zmíněný v některých verzích Odorikova cestopisu.

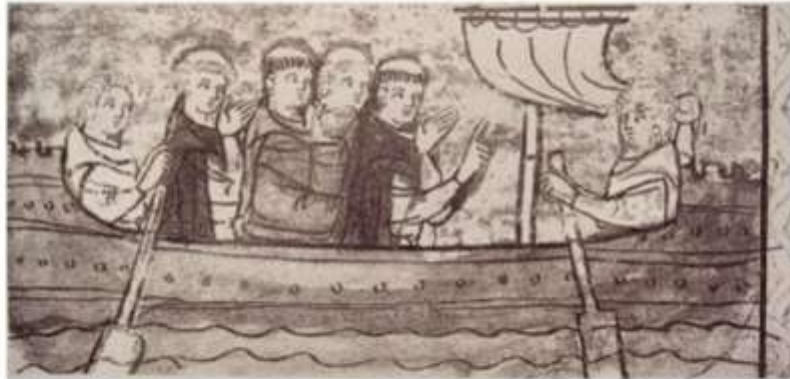
Odjezd do Číny

- Svou cestu Odorik zahájil pravděpodobně v **Benátkách**, kde nastoupil na loď plující do Cařihradu (Konstantinopole).
- V Cařihradu zřejmě navštívil františkánský klášter na předměstí **Pera** (dn. Beyoğlu v Istanbulu).

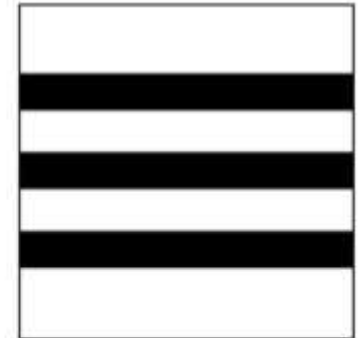

Odjezd do Číny

- Odtud pokračoval po Černém moři do **Trapezuntu** (dnešní Trabzon) na severním pobřeží dnešního Turecka.
- Sídlo prosperujícího **Trapezuntského císařství** (Βασιλείον τῆς Τραπεζούντας nebo Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας) (1204–1461) bylo tehdy významnou dopravní křižovatkou a obchodním přístavem.
- V roce 1314 zde bylo zřízeno biskupství latinského obřadu (římští katolíci zde byli v menšině) a téhož roku **jeden františkánský a jeden dominikánský klášter**.

Odjezd do Číny

Trapezuntské císařství a okolní státy kolem roku 1265.

Odorikova velká cesta

- Dále Odorik a jeho společník pokračovali po karavanní cestě územím Větší Arménie přes **Erzerum** (dnešní Erzurum ve východním Turecku) do Persie.
- Stejně jako Jan z Montecorvina třicet let před ním, i Odorik prošel **Tabrizem**, tehdejším významným obchodním centrem a hlavním městem říše ílchána Mahmúda Ghazána محمود غازان (vládl 1295–1304).
- V tomto městě byly již od roku 1280 dva františkánské kláštery.

Odorikova velká cesta

- Z Tabrízu Odorik pokračoval do **Sultanie** vzdálené asi 300 kilometrů.
- Bylo to město nové, postavené na konci 13. století ílchánem Arghunem ارغون (vládl 1284–1291).
- Také Sultanie byla obchodním městem, v němž byli přítomni františkáni i dominikáni.
 - 1. dubna 1318 zde bylo zřízeno arcibiskupství (*archiepiscopatus Soltamensis*), odkud dominikáni spravovali duchovní záležitosti římských katolíků v jižní části říše, zatímco severní část, spadající pod arcibiskupství chánbalické (*archiepiscopatus Cambalensis*), založené v roce 1307, zůstala v rukou františkánů.

سولتانیہ

Odorikova velká cesta

Dóm je památkou UNESCO.

Sultanie v sz. Íránu.

Odorikova velká cesta

- Prošel Kurdistánem a Íránskou vysočinou, zamířil do Mezopotámie a přes Hormuz na pobřeží Perského zálivu se dostal po moři do indického města **Thána** (poblíž Bombaje).

Odorikova velká cesta

- Pro křesťany je Thána významná tím, že zde roku 1321 zahynuli **mučednickou smrtí čtyři františkánští misionáři** – a jejich příběhu je také věnována značná část Odorikova cestopisu.
 - Část tohoto příběhu byla rovněž zpodobněna v 1. polovině 15. století na freskách kostela sv. Františka v Udine. V roce 2008 byla po zhruba 30 letech dokončena jejich náročná rekonstrukce.

Příběh o umučení františkánů

- Uvedený příběh obsahují téměř všechny verze Odorikova cestopisu, některé ho však (až na krátkou zmínku o umučení čtyř františkánů) postrádají.
- Zdá se, že tato pasáž, která se ostatně i svým stylem od zbytku cestopisu značně odlišuje, je pozdějším dodatkem pod vlivem utvářející se **hagiografické tradice**.

Detail fresky v kostele v Pordenone

Příběh o umučení františkánů

Příběh o umučení františkánů

Odorikova velká cesta

- V Indii Odorik putoval podél západního pobřeží na jih a severovýchodně podél východního pobřeží, tedy místy, kde je dodnes silná křesťanská komunita, údajně založená **sv. Tomášem** v 1. století.
- Ten má taky v Majlapuru poblíž Madrásu údajný hrob.

Odorikova velká cesta

Jeden ze sedmi kostelů
v Indii, jejichž původ je
připisován sv. Tomáši.

Moderní basilika sv. Tomáše
v Madrásu, na místě, kde
byl údajně pohřben.

Odorikova velká cesta

- Z Indie Odorik pokračoval přes indonéské ostrovy, zejména Sumatru, Jávu a Borneo a pravděpodobně se zastavil i na Bolinau, jednom z filipínských ostrovů.
- V popisu oblasti ostrovní jihovýchodní Asie začínají Odorikovy zásluhy o rozšíření **geografických znalostí Evropanů** o tuto oblast.
- Pravděpodobně jako první přinesl do Evropy jméno ostrova Sumatra.
- Odorikovy poznatky zaznamenané v jeho cestopise hojně využili například autoři tzv. **Katalánského atlasu** z roku 1375.

Odorikova velká cesta

Dvojitabule z Katalánského atlasu z roku 1375, která zachycuje východní a jv. Asii.

Příjezd do Číny

- Někdy kolem roku 1324 Odorik dospěl cestou z Indie do dnešního Kantonu, kde zahájil **cestu po Číně**.
- Putoval podél východního pobřeží, kde se stavoval zejména v místech s františkánskými sídly a kláštery, jako např. Čchüan-čou, Fu-čou, Chang-čou.
- Kolem roku 1325 dospěl do tehdejšího hlavního města Mongolské říše Chánbalyku (na území dnešního Pekingu).

Příjezd do Číny

Detail s chánem Chubilajem a hlavním městem Chánbalykem.

Detail Číny z Katalánského atlasu z roku 1375.

Příjezd do Číny

- Města, jimiž Odorik procházel, na něj udělala patřičný dojem, zejména svou velikostí.
- U každého města, jímž projížděl, se snažil naznačit jeho velikost, zpočátku **srovnáváním s evropskými městy**.
- Tak například *Censcalan* (Kanton) je podle něj „veliký jako troje Benátky“ a *Zayton* (Čchüan-čou) „dvakrát tak velký jako Bologna“.
- Avšak jak cestoval dále a nesmírně velkých měst (na evropské poměry) přibývalo, byl nucen tento přístup opustit, a odhadoval proto **velikost měst na míle**.
- Tak například *Fucho* (Fu-čou) má „obvod třiceti mil“, *Cansaia* (Chang-čou) „dobře sto mil po obvodu“, *Cambalech* (Chánbalyk) a *Taydo* (Ta-tu) dohromady mají obvod „více než čtyřiceti mil“.

Příjezd do Číny

Odorik přijíždí do *Zaytonu* (Čchüan-čou).

Příjezd do Číny

- Františkánští biskupové během 14. století ve třech městech na jihovýchodním pobřeží Číny zřídili tři sídla (*loca*): jedno bylo v **Čchüan-čou**, druhé v **Chang-čou** a třetí v **Jang-čou**.
- To byly důležité Odorikovy zastávky na cestě do Chánbalyku (Pekingu). O **františkánských „domech“** se také ve svém cestopise na několika místech zmiňuje.
- Všimá si ale i místních muslimských komunit („Saracénů“).
- Nemohl si samozřejmě nevšimnout i **výstavnosti Chang-čou**, které v jeho době bylo největším městem světa s 1 miliónem až 2 milióny obyvatel.

Příjezd do Číny

Západní jezero v Chang-čou.

Příjezd do Číny

- Do Chánbalyku (dnešního Pekingu), hlavního města mongolsko-čínské říše Jüan, Odorik přijel kolem roku 1325
- V té době byl chánbalickým arcibiskupem a titulárním patriarchou Východu **Jan z Montecorvina** (*Giovanni da Montecorvino*) (do roku 1328, kdy zemřel).
- Je proto poněkud udivující, že ve svém cestopise Odorik nezmiňuje jeho jméno.
- Ostatně o aktivitách františkánů v mongolské Číně vypráví pouze všeobecně, když se například zmiňuje o františkánských sídlech.
- Více pozornosti věnuje pouze císařskému dvoru a moci Velikého chána.

Setkání s Velikým chánem

- Odorik v Chánbalyku zůstal tři roky a byl často přítomen u chánova dvora. Zmiňuje se mimo jiné i o obracení na Kristovu víru, a to i mezi dvorskými hodnostáři, a tak nepřímo dosvědčuje misionářské aktivity Jana z Montecorvina a jeho společníků.
- Část rukopisů přidává na samý konec textu dodatek známý jako *De reverentia magni Canis* (O úctě Velikého chána).
- V uvedeném textu je popsána úcta, údajně projevovaná Velikým chánem křesťanské víře zastupované křížem.

Setkání s Velikým chánem

- Došlo k tomu během chánovy cesty z Chánbalyku do letního paláce v Šang-tu (*Sandu*). Podle tohoto textu Odorik a (čtyři) další františkáni, z nichž jeden byl biskup, potkali Velikého chána na cestě a pozdravili ho zpěvem hymnu **VENI CREATOR SPIRITUS** (Přijď Stvořitelův duchu).
- Biskup poté vzal kříž a podal ho chánovi, aby ho políbil. Ten tak učinil, jak text uvádí, „*velmi uctivě a pokorně*“.
- Z uvedeného řečený autor (či autoři) tohoto dodatku vydedukoval, že Veliký chán měl jisté povědomí o katolické víře.

Návštěvy v klášterech

- Jako františkánský mnich si Odorik přirozeně všímal i náboženství obyvatel Číny.
- Zajímavé jsou popisy jeho návštěv v buddhistických klášterech.
- Líčí například návštěvu kláštera v *Zaytonu* (Čchüan-čou) s více než třemi tisíci mnichů a jedenácti tisíci „model“.
- Odorik popisuje, jak mniši předkládají modlám horké jídlo a vysvětluje pak, že modlám stačí stoupající pára z jídla a mniši po obřadu snědí jídlo samotné „**a říkají, že dobře nakrmili své bohy**“. Možná chtěl Odorik ironicky podotknout, co si mniši zřejmě skutečně myslí: že dobře nakrmili sebe.

Návštěvy v klášterech

- V klášteře ve městě *Cansaia* (Chang-čou) Odorik zase viděl, jak mnich krmí opice. Protože nic takového neznal, Odorika to rozesmálo a zeptal se proto, co to má znamenat.
- Mnich mu vysvětlil, že tyto opice mají duše těch, kdo byli dříve „šlechtici“, zatímco duše prostých vesničanů vstupují do podoby nižších živočichů.
- Odorik tak poskytuje jednu z nejranějších zmínek o **převtělování duší** v evropské literatuře.
- Své vyprávění uzavírá tím, že jakkoli argumentoval proti této myšlence, nebyl s to přesvědčit mnicha o opaku.

Návštěvy v kláštěrech

Krmení opic („zvířat s lidskou tváří“).

Co Odorik ještě viděl

- Velká města, nesmírné množství lidí a hojnost potravin – to jsou tři obrazy Číny dominující v Odorikově zprávě.
- Při popisu obyvatel se však spíše omezuje na obecná konstatování pohostinnosti a vlídnosti Číňanů, zběžně se zmiňuje, že jsou mezi nimi obchodníci a řemeslníci.
- Najdeme zde i první zmínku v evropské literatuře o dlouhých nehtech čínských mužů a podvazovaných nohách čínských žen, tzv. „zlatých liliích“:

Co Odorik ještě viděl

- *„Nadto je známkou urozenosti [mužů] v oné zemi mít dlouhé nehty. A někteří si nechávají své nehty růst do takové délky, že přímo rostou kolem ruky. A u žen největší [známkou] krásy je mít malé nohy. A z toho důvodu mají matky ve zvyku, jakmile se jim děvče narodí, podvázat pevně jejich nohy tak, aby již nikdy nemohly ani o kousek vyrůst.“*

Co Odorik ještě viděl

„Zlaté lilie“ byly v Číně zavedeny někdy v 10. století.

Oficiálně byly zakázány s pádem císařství v roce 1912. Na venkově však tento zvyk podvazování dívčích nohou pokračoval ještě několik desetiletí.

Co Odorik ještě viděl

- Odorikův obdiv vyvolala výborná organizace **mongolské poštovní služby** na území Číny, stejně tak jako celková správa říše.
- Věnoval pozornost také cenám a popisoval použití **papírových peněz** („*jakýchsi lístečků, které tam považují za peníze*“), neuvěřitelného systému pro Evropana připoutaného ještě k hodnotě kovu jako běžného platidla.
- Ještě staletí trvalo, než byl přijat čínský obchodní systém.
- Rovněž berní a daňový systém Odorik zaznamenal poměrně podrobně.

Peníze dynastie Jüan

Co Odorik ještě viděl

- Občas Odorik vyjádřil údiv nad skutečností, že šlechtic může mít různé **konkubíny**, nebo že lze nutit děti ke sňatku.
- Mimořádná byla pro něj nádhera **slavností a honů** na císařském dvoře.
- Zcela novým pro Odorika byl také zvyk zvat osoby na hostinu do hostince: taková podoba pohostinnosti byla v Evropě neznámá a Odorik ji popsal se zájmem a velmi živě:

Co Odorik ještě viděl

- *„A toto město má tento zvyk: chce-li někdo svým přátelům vystrojit hody nebo hostinu, jsou k tomu určeny hostince; neboť těm lidem, jimž tento hostinec patří, onen člověk řekne: Ty, hostinský, vystrojíš mi hody pro několik mých přátel a já na to chci vynaložit tolik a tolik. A tak je ona hostina připravena dobře a řádně a jsem obsloužen lépe než ve vlastním domě.“*

Co Odorik ještě viděl

- Odorik byl prvním Evropanem, který popsal **rybolov s pomocí kormoránů** v jižní Číně. Velmi přesně popisuje tuto praxi dosud živou v některých oblastech jižně od Dlouhé řeky:

Co Odorik ještě viděl

- *„Můj hostitel, chtěje mi radost udělati, řekl: Chceš-li viděti dobrý lov ryb, pojd' se mnou. A zavedl mě na most a viděl jsem, že v jeho člunech na bidlech ptáci-potápěči jsou přivázáni, jimž onen muž potom provázkem krk ovázal, aby potápějíce se do vody a lovíce, ulovené ryby nemohli snísti. Pak do jednoho člunu tři veliké kádě postavil, jednu doprostřed, a na každý konec lodice po jedné. Toto učiniv, odvázal ptáky-potápěče od bidel a ptáci nořivše se pod hladinu vody, ryby chytali a sami je přinášeli a dávali do kádí. A za necelou hodinu všechny tři kádě byly plné ryb. Poté muž sňal provázek s krku potápek a dovolil jim znova se ponořiti do vody, aby se napásly ryb; když byli nasyceni, ptáci se sami vrátili a on je znova přivázal k bidlům, kde byli předtím. A já jsem z ryb takto ulovených jedl.“*

Co Odorik ještě viděl

Lov s pomocí kormoránů je v jižní Číně dodnes živý.

„Moře nefritu“

- Významným dokladem Odorikovy návštěvy císařského paláce v Chánbalyku je jeho popis **nádoby zhotovené z jednoho kusu nefritu**.
- Nádoba se dnes nachází v pekingském parku Pej-chaj, v části zvané Tchuan-čcheng (Kruhové město), na místě někdejšího mongolského hlavního města. Odorik pozoruhodně přesně zaznamenává i její jméno – v jednotlivých rukopisech se liší pouze nepatrně (*merdacas, merdicas, merdochas* apod.).
- Celý název se dá interpretovat jako **mar di kaš**, tedy „moře nefritu“ (*mar* = italsky „moře“, *kaš/qəš* قەش = v ujgurštině a jiných turkických jazycích „nefrit“).

„Moře nefritu“

Zpáteční cesta

- Nejpozději na jaře roku 1328 nastoupil Odorik zpáteční cestu do Itálie. Důvodem Odorikova návratu do Evropy po třech letech pobytu v Chánbalyku byla pravděpodobně urgentní potřeba posílit čínskou misii, což potvrzují i řádky v závěru jeho cestopisu, že se chce vrátit na Východ. Smrt mu v tom však zabránila.
- O **Odorikově zpáteční cestě** existuje vůbec málo informací – s údaji v jeho cestopise si příliš nevystačíme. Je jisté, že putoval po souši, po Hedvábné cestě.

Zpáteční cesta

- Odorikova zpáteční cesta byla, pokud se budeme řídit interpretacemi odborníků týkajícími se epizod o „hrozném údolí“ a o „Starci z hory“, pravděpodobně následující: oblastmi kolem severního ohybu Žluté řeky, přes provincie Šen-si a Kan-su a odtud kolem jezera Kukunor v Čching-chaji do dnešního Sin-ťiangu.
- Odtud pokračoval jižní cestou kolem pouště Taklamakan do Kašgaru a dále přes Pamír, Persii a odtud buď k Černému moři nebo do některého středomořského přístavu a odtud do Itálie.

Návrat do Itálie

- Jisté je pouze to, že v květnu 1330 byl Odorik v Padově, kde v klášteře svatého Antonína (*convento di Sant'Antonio*) diktoval své zážitky bratrovi **Guglielmovi da Solagna**, jak je uvedeno v kolofonu k Solagnově redakci Odorikova cestopisu.
- V Padově se Odorik později také potkal s **Marchesinem da Bassano**, který zaznamenal další epizody a později je připojil k tomu, co Odorik nadiktoval Guglielmovi da Solagna.
- Tato konečná verze pak byla předána na papežský dvůr v Avignonu, kde až do roku 1378 papežové sídlili (většina z nich byli Francouzi).
 - V lednu 1331 již vážně nemocný Odorik přichází do kláštera konventuálů v Udine, kde zanedlouho nato umírá.

Odorikův cestopis

- Odorikův cestopis je stručná, avšak fascinující zpráva, napsaná lidovou latinou (*lingua Latina vulgaris, sermo vulgaris*) jednoduchým a jasným stylem.
- Není ani zatížen teologickými a apologetickými odbočkami, jak tomu bylo u některých jiných zpráv z cest a popisů východních krajů.
- To je také důvodem obdivuhodného úspěchu Odorikova cestopisu v pozdně středověké Evropě.

Odorikův cestopis

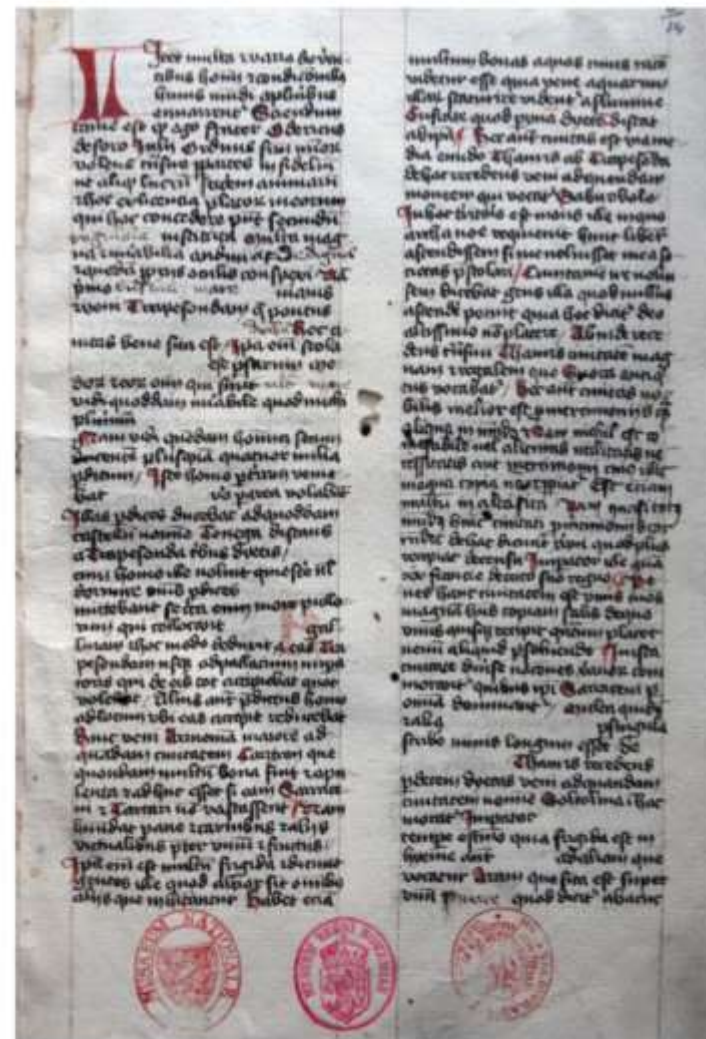

- Úspěch zprávy, vedle zajímavého obsahu a snadného čtení, rovněž zaručovala autorova pověst světce (*fama sanctitatis*).
- Kromě toho skutečnost, že Odorik byl františkánským řeholníkem, zajišťovala jeho zprávě jistou autoritativnost.
- Odorikův cestopis se ve své době stal přinejmenším stejně oblíbeným, jako cestopis Marka Pola. Na rozdíl od něj však nevíme o **žádném českém středověkém překladu** – Vavřinec z Březové (asi 1370–asi 1437) dal přednost „cestopisu“ tzv. Jana Mandevily.
- Některé pasáže z tzv. Mandevilova cestopisu se až nápadně shodují s Odorikovým popisem. Je ostatně zajímavé, že některé rukopisy Odorikova cestopisu z 15. století obě osoby ve svých titulech spojují. Odorik je v nich uveden jako „**Mandevilův společník**“.

Odorikův cestopis

- Dosud bylo identifikováno přes sto třicet rukopisů Odorikova cestopisu.
- Převážná většina z nich je dochována v jazyce latinském (89), který je původním jazykem cestopisu.
- Brzy vznikaly i překlady do italštiny (24), francouzštiny (9) a němčiny (7).
- Dochovaly se i španělská a velšská verze z 15. století.

Odorikův cestopis

Ungua che molte et varie cose deostrano
 et de leuandrom. Di questo modo d'india
 altre persone sia io state dire et nuntio
 Perche di fay. et anche io uoglio narrare
 Jo fare d'alcuno d'feuli uolendo andare et passau
 nele pari d'india. Hero credono nollate d'india
 et accio che possa di questo alcuno frutto d'feuli
 le dell'anno nostre quadraginta a posse cose grande
 et merauigliose uidi et uidi sequali io posse co
 ueritate narrare. In un p'cio che in un p'cio io
 passand' el mare grande meruadi in un p'cio
 laquale anco amere era humani pero. Questo
 era et molto bene posta. In un p'cio della e una fide
 delle citate cioe di persia et d'india e d'india et
 loro d'edimontano oltre mare. Et in un p'cio io
 uidi una cosa laquale molto misere amuratore
 per chio uidi uno humo elquale anco
 anco piu di quattro milia p'cio. et com'adun' q'o
 d'omo p'cio et ley dice uolauano p'cia que
 ste p'cio egli lecondueca aduno d'castello elqua
 le s'edico. Canega. chera lumia d'india p'cio p
 ispatio d'india giornate. Et queste p'cio auano
 questa condicione et p'p'ietu. quando q'lo humo
 suolua riposare ouero dormire et esse s'adun
 uano tutte intorno d'india amodo di polli et di
 galline. Et cosi p' questo modo lemenaua in un
 p'cio in fino d'india lago d'india d'india. et qu'ist
 ando dinanzi d'india. di quelle tate neuo d'india.

Odorikův cestopis

- První **tištěná vydání** začala vznikat již od počátku 16. století, a to buď celých rukopisů, nebo částí.
- Nejstarší je italské Viruniovo vydání, následované francouzskou edicí a dvěma Ramusiovými verzemi. Ještě v témže století vyšel první anglický překlad, publikovaný spolu s latinským originálem.
- Od první tištěné edice z roku 1513 byly vydány desítky vydání a překladů Odorikova cestopisu, nejnověji (v březnu 2008) první vydání v nizozemštině a (v roce 2011) i první slovinský překlad.

Odorikův cestopis

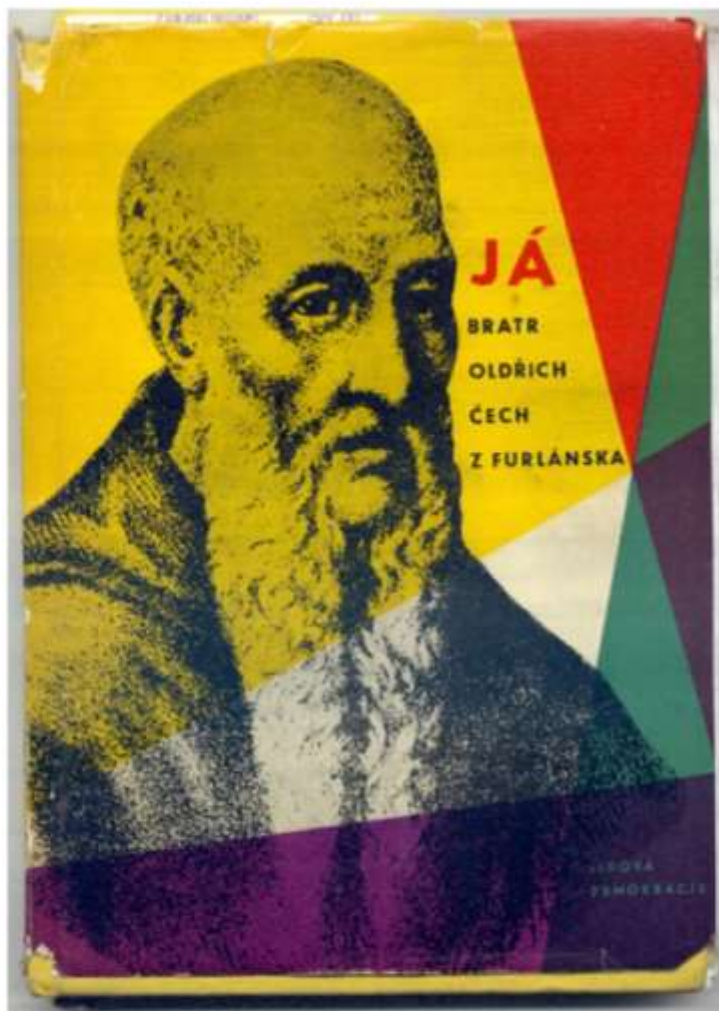
Odoric van Friuli Mijn reis naar het verre oosten

Een verslag uit het begin van de veertiende eeuw

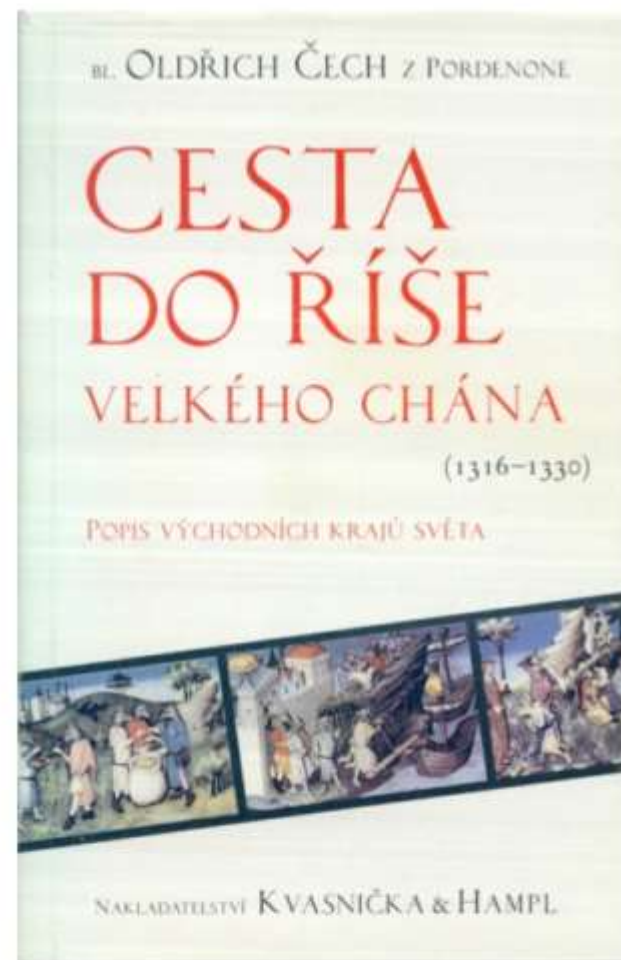
*Vertaald & toegelicht
door Vincent Hunink en Mark
Nieuwenhuis*

Athenaeum—Polak & Van Gennep

Odorikův cestopis

1962

1998

Obě vydání českého překladu.

ěkuji za pozornost.